

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אמור

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כז
(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

לזכות

החיילת ב"צבאות השם" בלה לאה תחי'
לרגל היכנסה לגיל המצוות, ביום י"ג אייר ה'תשע"ז

ולזכות

אחי' ואחותה חיילי "צבאות השם" שניאור זלמן הלוי, עדינה, ואיתן יוסף הלוי שיחיו
*

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' יצחק אלחנן הלוי וזוגתו מרת דבורה רבקה שיחיו שגלוב

לזכות

הרה"ת ר' ישעי' בן מרת חנה שיחי' בערקאוויטש,

ליום הולדתו, ט"ז אייר

הו"ח ר' יצחק דניאל בן מרת סוליקה שיחי' שריקי

ליום הולדתו, כ"א אייר

לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק

ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר
*

נדפס ע"י ידידיהם

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו מרת גיטל רחל שיחיו שגלוב

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

א. „ונקדשתי בתוך בני ישראל“

על הפסוק שבפרשתנו¹, ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל“ נאמר בתורת כהנים², לאחר שמוסבר שם שהמשמעות של „ונקדשתי“ היא „מסור את עצמך וקדש שמי (יכול ביחודי, תלמוד לומר...)“ – „מיכן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס, אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס, עושין לו נס“. ומובאות לכך שתי הוכחות – „שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה, שאמרו לנבוכדנצר... וכשתפס מריינוס את פפוס ואת לוליינוס אחיו בלודקיא אמר להם...“ כדלהלן בסעיף ג’.

רש"י בפירושו על התורה מביא את תוכן הדברים מתורת כהנים בשינויים, כדלהלן בסעיף ו', ולאחר פירושו על „ולא תחללו“, ולאחר הסברו שהמשמעות של „ונקדשתי“ היא „מסור עצמך וקדש שמי.. בתוך בני ישראל“, הוא אומר: „וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס, שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס...“.

לעומת זאת, כאשר מפרט הרמב"ם בספרו היד החזקה, בהלכות יסודי התורה², את הלכות קידוש השם, אין הוא מדגיש שבמסירת נפש על קידוש השם צריכה להיות כוונה „על מנת למות“ (בהתאם לדברים שהובאו לעיל מתורת כהנים³).

בפשטות יש לומר, שהרמב"ם סובר, שענין זה המופיע בתורת כהנים אינו מובא כתנאי מחייב בהלכה במצות קידוש השם, אלא

כתוספת של ענין חדש וסיפור וכדומה. כפי שמוכן מן הניסוח בתורת כהנים „אמרו כל המוסר עצמו לעשות לו נס אין עושים... ושלא לעשות לו נס עושין...“, שזהו סגנון המתאים לסיפור דברים, ולאמירה בפני עצמה.

אך מכך שרש"י משנה את הניסוח, ואומר את הדברים בסגנון של תנאי והוראה לאופן קיום המצוה – „וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות“ – מובן, שרש"י מקבל את דברי תורת כהנים⁴ הללו כדין במצות קידוש השם⁵, ויותר מכך: כיון שרש"י מציין זאת בפירושו על התורה, והרי „אני⁶ לא באתי אלא לפשוטו של מקרא“, מכאן מוכח שהלכה זו חשובה להבנת פשוטו של מקרא.

ויש לומר, שהמחלוקת בין רש"י לבין הרמב"ם בהבנת הדברים בתורת כהנים היא מחלוקת כללית לגבי מהות מצות קידוש השם.

ב. „עושין לו נס“ – שלמות של „ונקדשתי“

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

מצות קידוש השם היא, כנאמר בתורת כהנים – „מסור את עצמך וקדש שמי“, שהיהודי ימסור את נפשו ללא שום חישובים, הוא מוכן למות ח"ו והעיקר לא לעבור על עבירה זו, ובכך הוא מקדש את שמו יתברך.

כאשר יהודי מוסר את נפשו על קדושת שמו יתברך, והקדוש־ברוך־הוא מביא לידי כך שהיהודי יינצל, ובודאי כאשר ההצלה נעשית על ידי נס – הרי על ידי כך מתקדש שמו הגדול יותר⁷. אך השאלה היא, אם אופן זה של קידוש השם, על ידי נס והצלה, הוא חלק ממצות קידוש

(1) פרשתנו כב, לב.

(2) פ"ה.

(3) ראה צידה לדרך על פרש"י כאן: ותימה בעיני למה לא הזכירו הרמב"ם והטור י"ד האי וכשהוא מוסר עצמו כו' בהלכות קדוש השם. ולהעיר שבסמ"ג במצות עשה דקדה"ש (מ"ע ה) כן הובא, וכשהוא מוסר עצמו לא יהא כוונתו לסמוך על הנס שכל המוסר עצמו כו". ועד"ז בסמ"ק (אות מד), ואל ימסור אדם עצמו על מנת שיעשה לו נס כי המוסר עצמו כו". וראה דרכי תשובה (י"ד סקנ"ו סקכ"ו) שהביא מכמה ספרים בשם הבה"ג דכשארם מוסר עצמו למיתה על קדה"ש צריך שיכוין אפי' כשלא יעשה לו נס.

(4) ראה פ' קרבן אהרן לתו"כ שם. וראה פסיקתא זוטרותא –

הובא לקמן סוף הערה 37.

(5) ועד"ז הנ"ל בסמ"ג וסמ"ק.

(6) בראשית ג, ח. כד. ובכ"מ.

(7) ראה ביאורי מהרא"י (לבעל תרומת הדשן) על פרש"י (ונעתק בצידה לדרך) [אמנם במש"פ ד, ונקדשתי .. משמע שיהא ש"ש מקודש שלא מצד זה שמסר עצמו אלא ר"ל שיעשה נס למקדשי ה" – ראה לקמן בפנים (ס"ו) שלכאורה דוחק לומר שכן היא כוונת רש"י]. אבל ראה הערה 36*.

לעילוי נשמת

אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
איש אמת תם וישר מלאכתו מלאכת שמים
הרה"ח הרה"ת ר' מנחם אהרן
ב"ר יוסף הכהן ע"ה
ראדאל

אהוב לבריות וחביב לכל אדם
קיבל את כולם בסבר פנים יפות
אוהב שלום ורודף שלום
זכה להיות שליח כ"ק אדמו"ר מה"מ
מסר נפשו לעניני חנוך עטה"ק
קירב משפחות רבות לתורה ומצוות
נטע הכרת הבורא ע"י גילוי נפלאות הבורא
לתלמידים הרבה באהבה
זכה לגדל ולראות בנים ובני בנים
דור ישרים יבורך
עוסקים בתורה ומצוות בדרכי החסידות
ומהם שלוחי המלך
נפטר ביום שני לסדר וטיהרו הכהן
כ"ח ניסן ה'תשע"ז
ת. נ. צ. ב. ה.
(מנוסח המצבה)

*

נדפס ע"י משפחתו שיחיו

צריכה להיות גם הוספה מיוחדת באולפנא ולימוד התורה, ובמיוחד – בפנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת החסידות, באופן של הבנה והשגה, בחכמה בינה ודעת, וגם – להשפיע על אחרים סביבו, ע"י הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות.

לקוטי אמור

השם – „מסור את עצמך וקדש שמיי” – שהיהודי מקיים, או שזהו ענין אחר, שהקדוש ברוך הוא עשה נס כדי לקדש את שמו יתברך בעולם. וזהו ההבדל בין רש"י לבין הרמב"ם:

רש"י סובר, שדברי תורת כהנים „מיכן אמרו” מהווים המשך להסבר של אופן קיום מצות קידוש השם, וכאשר יהודי ניצל בנס, קשור מקיים המצוה (אל הנס וממילא) אל התוספת בקידוש השם, וחייב גם בכך. את זאת לומדים מלשון התורה „ונקדשתי”, הנאמרת בלשון נפעל ובלשון ציווי⁸, שכל הענין של קידוש השם נגרם בדרך „נפעל” של הקדוש ברוך הוא, ואף נס ההצלה של היהודי שנגרם על ידי הקדוש ברוך הוא, הרי קידוש השם שעל ידי כך הוא חלק ממצות קידוש השם שמקיים האדם.

ועל ידי כך מובן מדוע נאמר בתורת כהנים „מיכן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס עושין לו נס”. שהרי, לכאורה: כאשר יהודי מקיים את „מסור את עצמך וקדש שמיי”, הרי אין הוא עושה זאת בתנאי שהקדוש ברוך הוא יצילהו על ידי נס, שהרי או אין זה כלל „מסור את עצמך”, להיפך, זוהי קביעת תנאי⁹, „על מנת” קיום עצמו!

אלא, משמעות הדברים היא: ב„תורת כהנים” מוסיפים כאן, כדלעיל, שבאופן זה נעשית פעולת „ונקדשתי” בשלמות: כאשר יהודי מוסר את עצמו „שלא לעשות לו נס”, הרי אז „עושין לו נס”, וכך נגרם הענין של „ונקדשתי” בשלמות, שהקדוש ברוך הוא עושה נס ומציל את מי שמוסר עצמו.

ג. יכולת ה' להציל – קידוש שם שמים

לפי זה יובן מדוע מפורטות ב„תורת כהנים” שתי הוכחות – של חנניה מישאל ועזריה ושל „וכשתפס מריינוס...”, וכך נאמר שם, בהוכחה הראשונה:

(8) ראה ביאורי מהרא"י שם.

(9) כמרדכי בעל מנת – עירובין טו, ב. וש"נ. ובכ"מ עד"ו. רמב"ם הל' אישות פ"ז (מהשעורים דש"ק זה (תשמ"ז)). רוש"ע אה"ע סי' לה. סי' קג. ועוד.

שיחות אמור

„שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה, שאמרו לנבוכדנצר¹⁰, לא חשחין אנחנו על דנא פתגם להתבותך (=לא חוששין אנו על זאת ליטול עצה מה להשיבך, כי המענה מוכן ושגור בפנינו – דברי רש"י על הפסוק). הן איתי אלקנא די אנחנו פלחין יכיל לשיבותנא מן אתון נורא יקידתא ומן ידך מלכא ישיזיב (=הן האלקים שאותו אנו עובדים יכול להצילנו מאש יוקדת זו, ויצילנו מידך המלך). והן לא, ידיע ליהוי לך מלכא דלאלקך לית אנן פלחין ולצלם דדהב דהקמת לא סגדין (=ואף אם לא יצילנו, יהי ידוע לך המלך, שלא לקיך אין אנו עובדים ולצלם הזהב שהקמת איננו משתחיים).”

בתורת כהנים מובאים באריכות כל דבריהם של חנניה מישאל ועזריה אל נבוכדנצר, אין מצוטטים כאן רק סוף הדברים „והן לא (ישיויב”¹¹), ידיע ליהוי לך מלכא...”, אלא גם דבריהם על האפשרות שהקדוש ברוך הוא יכול להצילם מכבשן האש, כי יש לכך חשיבות לגבי מצות קידוש השם: כאשר יהודי מוסר נפשו על קידוש השם (לקדש שמו יתברך), עליו לדעת שהקדוש ברוך הוא יכול להצילו, והצלה זו היא ענין נוסף בקידוש שם שמים¹².

ואת זאת אמרו חנניה מישאל ועזריה

(10) דניאל ג, טו ואילך. ושם בשינוי ל' קצת.

(11) כן הוא בוהר – ויבא לקמן הערה 25.

(12) עפ"י יש לומר שוהיה גם הכוונה במדרש תהלים מזמור כח: ומה פרע להם שכל הצפרדעים מתו ואותם שירדו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשריפה כדי לקיים גזירתו של הקב"ה. אמר תודוס איש רומי מכאן אמרו מה אם הצפרדעים כו' ע"י שנתנו עצמן ומסרו נפשם על קדושת השם לא מתו אנו על אכוי"כ שאנו בני כו' ונצטוונו על קדושת השם על אחת כו"כ – שאין הכוונה כפי שמשמע משטחיות הלשון שמסרו עצמם ע"מ הנס*.

[וכפשוט הלשון בהפירוש שהובא בס' הישר לר"ת (חלק החידושים שסנ"ד) ובראשונים לפסחים נג, ב (תוס' הרשב"א. חידושי רבינו דוד בונפדי. וראה גם הר"ף לע"י שם. פתח עינים להחיד"א שם – השק"י"ט בזה)]

כ"א לזה שדייקו ואמרו שהקב"ה יכול להצילם (ראה בראשונים תנ"ל שהובא בדברי ר"מ מה שאמרו חנני" כו' „אלקנא .. יכיל לשיבותנא”), ובהו יתקדש שמו ביותר. וכפי שה' בפועל שדוקא ע"י נעשה קדו"ש ביותר, כמסופר בדניאל שם, כד ואילך. וראה ב"ר ספני"ז ובמפרשים שם. שמו"ר (פ"ט, א בסופו) ובמפרשים. וש"נ.

(* להעיר שבמדרש תהלים (באבער): ונצטוונו על קדושת השם ועתידי לפרוע לנו שכל שלם עאמ"כ שאנו חייבין למסור נפשנו על קדושת השם.

להביא את 770 הביתה!
 כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind> יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הוספה

בשורת הגאולה

כד.

די הוראה דערפון בפשטות – בנוגע צו די פעולות וואָס אידן דאַרפן טאָן צו נאָכמער ממחר זיין די גאולה:

אין צוגאָב צו די פעולות אין חלקו בעולם, ביז בכל העולם, צו מגלה זיין ווי דער אויבערשטער איז אלופו של עולם אין דער וועלט און אין יעדער זאך אין וועלט, ובפרט דורך דעם וואָס מ'נוצט אויס אַלע עניני העולם, "לשם שמים"¹ און אויף "דעהו"², אַזוי אַז יעדע זאך בעולם איז מגלה "כבודו" של הקב"ה –

דאַרף אויך זיין אַ הוספה מיוחדת אין אולפנא ולימוד התורה, ובמיוחד – אין פנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת החסידות, באופן של הבנה והשגה, בחכמה בינה ודעת,

און אויך – משפיע זיין אויף אַנדערע אַרום, דורך הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות.

(משיחות ש"פ אמור, כ' אייר תנש"א)

- (1) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.
(2) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

ההוראה מזה בפשטות – בנוגע לפעולות שבנ"י צריכים לעשות בכדי למהר עוד יותר את הגאולה:

בנוסף לפעולות בחלקו בעולם, עד בכל העולם, לגלות איך שהקב"ה הוא אלופו של עולם בעולם ובכל דבר בעולם, ובפרט ע"י שמנצלים את כל עניני העולם, "לשם שמים"¹ ול"דעהו"², כך שכל דבר בעולם מגלה את "כבודו" של הקב"ה –

השם, המבואר בתורת כהנים, ששם ה' מתקדש על ידי הנס, איננו הלכה, אלא זהו פרט נוסף במדרשי התורה על מעלת המצוה ושכרה.

גדרה של מצוה על-פי ההלכה הוא פעולת האדם, ולא מעשה של הקדוש-ברוך-הוא, אף כאשר פעולת האדם גורמת למעשה זה, ובודאי לא פעולה הנגרמת על ידי נס, כי התורה ומצוותיה לא נקבעו לקיימן על ידי נס¹⁵.

וכך בעניננו: מצות קידוש השם בהלכה היא פעולת האדם, שהיהודי מוסר את עצמו ליהרג על קידוש השם. כפי שכותב זאת הרמב"ם בספר המצוות¹⁶: "וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם, ושלא נפחד בהיזק¹⁷ שום מוֹק, ואף על-פי שבא עלינו מכריח לבקש ממנו לכפותינו, שלא נשמע אליו אבל נמסור עצמינו למיתה, ולא נתעהו לחשוב שכפרנו, אף על-פי שלבתינו מאמינים בו יתעלה¹⁸. וזאת היא מצות קידוש השם המצווים בה בני ישראל בכללם¹⁹, רוצה לומר, התרת עצמינו למות ביד האנס, בעבור אהבתו יתעלה והאמונה באחדותו, כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה וכו'", כפי שהוא מאריך שם בדבריו.

מכך מובן, שפרט זה בקידוש השם, הבא כתוצאה מהצלת הקדוש-ברוך-הוא את היהודי על ידי נס, הוא ענין בפני עצמו, ואיננו חלק בקיום מצות "ונקדשתי" של האדם.

ואולי²⁰ יש לומר, ששלמות הקיום של מצות קידוש השם היא דוקא כאשר המוסר את

לנבוכדנצר: הם יודעים שהקדוש-ברוך-הוא "ויכל לשיבותנא", אך אפילו "הן לא", הרי בשום אופן הם לא ישתחו ל"צלם", והם מוכנים למסור נפשם על קידוש השם.

ד. שלמות של "ונקדשתי" – זכות

לאחר מכן מובאת בתורת כהנים הוכחה שניה: "וכשתפס מריינוס את פפוס ואת לוליינוס אחיו בלודקיא אמר להם: אם אתם מעמין של חנניה מישאל ועזריה, יבוא אליכם ויציל אתכם מידי, ואמרו לו: חנניה מישאל ועזריה כשרים היו, ונבוכדנצר היה הגון שיעשה נס על ידו, אבל אתה מלך רשע אתה, ואין אתה הגון שיעשה נס על ידך, ואנו מחוייבי מיתה לשמים, ואם אין אתה הורגינו, הרבה מוֹקים לפני המקום, הרבה דובים... אלא סוף שהמקום עתיד לתבוע דמינו מידך. אמרו: לא נסע משם עד שבאו עליו דיופלי מרומי והוציאו את מוחו בבקיעות".

כלומר: כהמשך וכתוספת להוכחה הראשונה, שהשלמות של "ונקדשתי" היא כאשר הקדוש-ברוך-הוא עושה נס ומציל את המוסר עצמו, מודגש בתורת כהנים, מצד שני, שכאשר הקדוש-ברוך-הוא איננו מציל את המוסר עצמו, הרי זה משום שאין הוא זוכה לכך ששם ה' יתקדש כל כך על ידו¹³.

ולפי זה יובן, ואף יותר מכך – הכרזו, גם ההמשך המופיע בתורת כהנים, שלמעשה הם, פפוס ולוליינוס, זכו לשלמות של "ונקדשתי"¹⁴, כי התרחש נס – לא נסע משם עד שבאו... והוציאו את מוחו בבקיעות".

ה. הרמב"ם: שלמות מצות קידוש השם, ונהרג ולא עבר

אך הרמב"ם סובר, שאופן זה של קידוש

(13) או כיון ש, אתה מלך רשע אתה ואין אתה הגון שיעשה נס על ידך (ת"כ שם).

(14) והיינו גם לפי המבואר בתענית (יה, ב) דהרגום, נתקדש שמו עי"ז ולא זוו משם עד שנהרג טוריינוס (מריינוס) ככפנינו. ופשיטא לפירוש הקרבן אהרן בת"כ שם, שגם בספור זה הכונה בת"כ היא, כי הקים האיל ית' דבר עבדיו שהצילנו ע"י נס – והרי בת"כ לא הובא שמרינוס הרגם (כמבט' תענית). אבל דוחק גדול לומר שפליגי במציאות (ומפורטמת).

(15) וייל שזוהו אחד מהטעמים שבהל' ביהב"ח (פ"א הי"ד) לא הביא הרמב"ם ענין השמיר בבנין הבית (ראה כס"מ שם). ועד"ז במה שפסק בהל' מלכים רפ"א ובסופו דמושיח בונה המקדש – ולא שיתגלה ויבוא משמים (אף שכן הוא בכ"כ מדרשים, וכפרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א (ראה לקו"ש המתורגם) ח"ח ע' 452 ואילך. לקמן ע' 238 וש"ס).

(16) מ"ע ט.

(17) כ"ה בספהמ"צ לפנינו. ובקאפח: מהזק.

(18) ראה גם תניא ספ"ט.

(19) להעיר גם מלשון הרמב"ם בהל' יסוה"ת רפ"ה, כל בית ישראל מצוין על קדוש השם.

(20) וצ"ע בענין העקידה. – ולהעיר מפד"א פל"א (קרבן לסופו. ועוד), פרחו ויצאה נשמתו. וראה שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א ד"ה אחרי ה"א פל"ז"לח (מו, ב ואילך). לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 154 ואילך, וש"נ. ואכ"מ.

הקדוש־ברוך־הוא לא יעשה לו נס שיגרום לשלמות קידוש השם – ושללא לעשות לו נס. ואילו לפי רש"י לומדים מ„ונקדשתי“, ש„כשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות“, בלי לחשוב כלל על אפשרות של הצלה שהקדוש־ברוך־הוא יכול לפעול.

עצם ענין הגלות הוא כמקרא מלא שדיבר הכתוב „שמי מחולל בגוים“³⁹, להיפך מקידוש השם.

וייגרם „ונקדשתי“ לעיני כל העמים בשלמות, „וקדשתי את שמי הגדול .. וידעו הגוים כי אני ה'“³⁹ –

בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

ט. הגאולה – „ונקדשתי“ בשלמות

ויהי רצון שעל ידי עיסוק בהלכות קידוש השם נזכה בקרוב ממש לביטול הגלות, אשר

(משיחת ש"פ אמור תשמ"ב)
39 יחזקאל לו, כג.

לזכות

כ"ק אדוננו מזרנו ורבינו

מלך המשיח

ויהי שעי קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מזרנו ורבינו מלך המשיח

לעולם ועד

החוקה של הרמב"ם הוא ספר של הלכות, ולא של דרשות על הפסוקים לגבי שכר המצוות, ואם כך, מהי החשיבות להלכה של מעלת „הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתו ועליהן נאמר...“?

אלא, הרמב"ם מציין זאת מפני שזהו פרט במהות מצוות קידוש השם: אין זו „מעלה“ בלבד, אלא זהו יתרון³⁰ בקיום מצוות קידוש השם עצמה: הם קיימו את המצוה בשיא שלמותה³¹.

יוצא מכך, שלפי שיטת הרמב"ם השלמות של „ונקדשתי“ במצוות קידוש השם נעשית על ידי „התרת עצמינו למות“³¹, המראה בתוך בני ישראל את עוצמת אמונתו של היהודי, ולכן אין מקום לומר שהענין של „עושין לו נס“ הוא חלק ממצוות „ונקדשתי“.

ו. השינויים במירוש רש"י

לפי כל האמור לעיל יש להסביר מספר

„דניאל חנני מישאל ועור“ ורבי עקיבא וחביריו כ"א על „הרוגי מלכות כעין ר"ע וחביריו“, וכדרשת הגמ' (פסחים ג, א. ב"ב י, ב ובפרש"י. וראה גם ת"כ פרשתנו כאן) דקאי על „הרוגי לוד“. ועד"ו כ' בעוד מפרשים.

אבל להעיר, דברמב"ם ממשך, ועליהן נאמר אספו לי חסידי גוי, והרי מפורש בסנהדרין (ק, ב), בורתי בריתי אלו חנני מישאל ועור שמסרו עצמן לתוך כבשן האש עלי זבח [אלו]

ר"ע וחביריו שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה.

ולכן לכאורה כוונת הרמב"ם ב„ואלו הן הרוגי כו“ היא כפשוטו לשוננו – דקאי על (מ"ש תיכף לפניו) כל מי ש„קידש את השם ברבים בדניאל חנני .. ור"ע וחביריו“, שכולם (וכש"כ „דניאל .. וחביריו“ עצמם) הם בגדר „הרוגי מלכות“ שאין מעלה על מעלתו ועליהן נאמר כי עליך הורגנו .. אספו לי חסידי .. עלי זבח“.

וכן מוכח להדיא באגרת השמד להרמב"ם. [והא שבגמ' (פסחים וב"ב שם) א' ד, „הרוגי מלכות“ הם „הרוגי לוד“ ולא ר"ע וחביריו – הוא מפני שר"ע וחביריו „משום הרוגי מלכות ותו לא (בתמ"י)“, היינו שאצלם, איכא (גם) תורה ומצ"ע“ (ראה מסורת הש"ס ב"ב שם. דק"ס פסחים וב"ב שם), משאיכ, „הרוגי לוד“ (וראה אגרת השמד שם)].

30 ועפ"ז יומתק מה שרמב"ם שיהא מל' הגמ' (פסחים שם) „הרוגי מלכות אין אדם יכול (בב"ב – כל ברי' יכולה) לעמוד במחיצתו“ – כי לשון זה מדגיש מדרגת שוכרם, משאיכ בל' הרמב"ם שמדגיש מעלתו בענין מצוות קידוש השם גופא.

31 וי"ל דענין זה הוא גם בדניאל וחנני מישאל ועור, כי מצד נבוכדנאצר כאילו נהרגו (וגם מצדם, לא רק שלא חסר „התרת עצמנו למות“ אלא שהי"ל כאילו נהרגו) דהרי היו בתוך כבשן האש ודניאל בנוב אריות. ואינו דומה להצלה כזו שהאדם לא בא למצב של סכנת הריגה בפועל ורק איום של האנס.

עצמו אכן נהרג²¹ על קידוש שמו יתברך²², ואילו כאשר הוא ניצל בנס מצוות קידוש השם אינה כל כך מושלמת למעשה²³. כפי שמדייק הרמב"ם בלשוננו²⁴: „כל מי שנאמר בו ייהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר, הרי זה קידש את ה'“: הרמב"ם מקדים ומציין „ונהרג“ ולאחר מכן „ולא עבר“, ואיננו אומר „ולא עבר ונהרג“, כי השלמות העיקרית של קידוש השם אינה כל כך בכך ש„לא עבר“ וניצל בנס, אלא שנחרג על קידוש השם, כי בכך באה לידי ביטוי בגלוי ובמוחש עוצמת אמונתו ואהבתו לה' של יהודי זה²⁵.

ובכך יובנו דברי הרמב"ם בהמשך²⁶, ואלו הן הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתו ועליהן נאמר²⁷ כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, ועליהם נאמר²⁸ אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח²⁹. והרי, לכאורה, ספר היד

21 וכמו שהבטיח המגיד להב"י, ושם תשרף על קדושת שמי“ (מגיד מישרים ר"פ תצוה), ותתוקד על ק"ש“ (פרשתנו ד"ה אח"כ פ"ל ל"י) ובכ"מ (הובאו ונסמנו בלקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 196).

22 ראה שו"ת דבר שמואל סי' סג (ועד"ו במנ"ח מצוה רצו – קח, ד) דאין הנאנס מצטרף לעשרה במצוות קדוש השם, „שכיון שעיקר קדוש השם היא במיתת הנאנס באותה שעה בצרי להו עשרה“. אף שלענין דינא לכאורה יש לעיין בזה – מכיון דהמעשה דקידוש השם והריגתו הוא (גם) מעת שמסר עצמו עד הומן שמת* שרגע לפניו חי הוא. וראה דרכי תשובה שם סק"ד. ובמנ"ח שם ממשך: „או דילמא כיון דאם יעבור יהי חילול ש"ש כי הוא חי ומצטרף. וצ"ע“.

23 להעיר מספר חסידים סי' רכב. ובש"ל"ה (ש' האותיות סוף אות א – סא, רע"א) לגבי ברכה על מצוות קדושת כו' ואין לומר כי אין לברך ברכת קידוש השם כי אולי יחזיר המעליל ויפטרנו כו' דאטו אם יעשה לו הקב"ה נס וינצל כו' לא קיים מצוות ונקדשתי כי תכף כשמסר גופו להריגה קידוש השם בתוך בני ישראל.

24 הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד.

25 להעיר מוח"א (קמב, א. וראה גם שהש"ד שבהערה 33 דמה שאמרו לפניו, הן איתי אלקנא וגו' יכול לשיבותנא“ ה' בזה חטא, ו, כיון דידעו דלא אמרו כדקא יאת אהדרו ואמרו הן לא ידעו להוי לך מלכא וגו' בין ישוב בין לא ישוב“.

ובאר החמה שם מהר"ח: „ובזה אדרבה יתקדש ש"ש בראות כל האומות את עם ישראל מחזיקים באלהיהם ובמלכם* ונשרפים על קדושת שמו“. ע"ש. וראה לקמן הערה 31.

26 בה"ד שם.

27 תהלים מו, כג.

28 שם ג, ה.

29 הפר"ח (כספרו מים חיים) על הרמב"ם כאן כתב, דמ"ש הרמב"ם, ואלו הן הרוגי מלכות“ לא קאי על הנ"ל בסמוך

(* וראה של"ה שבהערה הבאה.
*) צ"ע הכוונת.
(* ואף שדניאל חנני מישאל ועור לא נהרגו בפועל – ראה לקמן הערה 31.

הבדלים בפירוש רש"י לעומת הדברים ב"תורת כהנים", כדלהלן, כי לפי פירוש רש"י בפשוטו של מקרא מתקבלת הגדרה שלישית, ממוצעת בין "תורת כהנים" לבין הרמב"ם, לגבי מצות קידוש השם.

חלק מהשינויים בפירוש רש"י הם:

(א) רש"י מצטט רק את הקטע הראשון מ"תורת כהנים" – "על מנת הנס אין עושין לו נס", ומשמיט את הקטע "שלא לעשות לו נס, עושין לו נס".

ובהתאם לכך משנה רש"י גם בציטוט ההוכחה: (א) הוא מביא רק את ההוכחה של חנניה מישאל ועזריה³², ולא את ההוכחה השניה של "וכשתפס מרינוס..."³³, המובאת בתורת כהנים. (ב) בהוכחה של חנניה מישאל ועזריה עצמה אין רש"י מצטט את דבריהם באריכות, כבתורת כהנים, אלא רק את החלק שתוכנו הוא ש"לא מסרו עצמם על מנת הנס" – "והן לא, ידיע ליהוה לך מלכא... מציל ולא מציל, ידיע ליהוה לך³³ וגו'³⁴ –

וזאת משום שההוכחה השניה, בחלק הראשון של דברי חנניה מישאל ועזריה קשורים לענין של "שלא לעשות לו נס, עושין לו נס", כדלעיל בסעיפים ג' ד', שאת הענין הזה אין רש"י מציין.

(ב) גם את הענין של "כל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס" אין מציין רש"י כענין בפני עצמו, כבתורת כהנים, אלא כחטב לדבריו הקודמים "וכשהוא מוסר עצמו, ימסור עצמו על מנת למות – שכל (ולא "וכל")

המוסר עצמו..."³⁵.

ובנוסף לשינוי לעומת דברי תורת כהנים, הרי עצם הענין אינו מובן: כיצד מתאים לומר, שהטעם לכך שהיהודי "ימסור עצמו על מנת למות" הוא באופן השלילה, "שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס" – שהרי, לא זו בלבד שענין זה – "אין עושין לו נס" – אינו מהווה טעם לכך שהאדם ימסור עצמו, "על מנת למות", אלא, להיפך, על ידי כך נגרם, שבתוך תוכו מסתתרת מחשבה של "לעשות לו נס"!

2. רש"י: כוונת האדם, על מנת למות "מאפשרת את ונקדשתי" בשלמות

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

כאמור, לפי תורת כהנים, הרי התוצאה – "ונקדשתי" – היא חלק מעצם מצות קידוש השם, כך שהענין של "שלא לעשות לו נס" עושין לו נס" חשוב גם לכוונתו של האדם בעת קיום המצוה, עליו לדעת שהקדוש-ברוך-הוא יכול להצילו ושעל ידי כך יתקיים קידוש השם בשלמות, כמודגש בהוכחות המובאות שם, כדלעיל.

אך בפשוטו של מקרא אין לומר, שקידוש השם הנגרם על ידי נס ההצלה של הקדוש-ברוך הוא יהווה חלק ממצות קידוש השם של האדם. אלא, בדומה לאמור לעיל בסעיף ה' לגבי שיטת הרמב"ם, המצוה היא פעולת האדם, "מסור עצמך וקדש שמי". מצות קידוש השם היא הענין של "קדש שמי" על ידי "מסור עצמך" של האדם³⁶, שכאשר רואים שיהודי מוכן למסור

35 ועד"ז הוא בסמ"ג וסמ"ק שם (כנ"ל הערה 3).

36 עפ"י יומתק זה שרש"י כותב פירושו על "ונקדשתי" תוך ד"ה, ולא תחללו" – להדגיש, שתוכן מצות "ונקדשתי" (אף שנאמר בל' נפעל) הוא דוגמת הציוו, ולא תחללו", שהחילול בא ע"י פעולת האדם – (בל' רש"י), לעבור על דברי מידיוק*.

* הסעם שהוצרך רש"י לפרש, ולא תחללו" (אף שבתוכו לא פירשו) – י"ל, כי בפשטו"הי מקום לפרש, ולא תחללו גר" בעבירה פרטית וכשאר מקומות בתורה שנאמר, ולא תחללו" שמדובר בעבירה פרטית – ראה פירשתנו כא. ו. כ. ב. ובפרש"י: כ.ב. טו. ועוד. וקאי באזהרות שבפרשה זו (כ.ב. כט"ל ובפרש"י) ע"ד איסור פיגול וכו'. ועד"ז פ"י בראב"ע כאן ואז היינו

את נפשו, מתקדש שם ה' בעולם³⁶.

ולכן אין רש"י מציין את הענין של "שלא לעשות לו נס, עושין לו נס" עם ההוכחות וכו', כבתורת כהנים – כי לפי פירוש רש"י קיום המצוה של האדם אינו מתבטא בכך שהקדוש-ברוך-הוא יקדש את שמו יותר על ידי עשיית נס.

אלא, התורה אומרת "ונקדשתי" בלשון נפעל, ומכך משתמע שקידוש שם שמים שנגרם על ידי הקדוש-ברוך-הוא בעשיית הנס, שייך למצות קידוש השם, ולכן מפרש רש"י, שהדבר בא ללמדנו על תוספת³⁷ בענין של

36* אבל פשוט, שע"פ פשוטו של מקרא אין מקום כלל לומר (כנ"ל ס"ה ברמב"ם) שהריגת איש ישראל בגלל אמונתו בה' כו' הו"ע של קידוש השם – שהרי אדרבה: דבר כזה פועל היפך קידוש שמו ית' בעולם, ובלשון הכתוב (תהלים ע"ג, ז) למה יאמרו הגוים א' אלקיהם". ועוד יש לומר (בא"י קצת מהמבואר בפנים) – שעיקר ענין קדוה"ש ע"פ פשט"ה הוא (רק) זה שהקב"ה עושה לו נס ומציל אותו (ע"פ) הנס והצלת אברהם באור כשדים – רש"י נח יא, כח); אלא שאין זה שייך להמצוה של האדם, כי ע"פ פשט הם שני ענינים שונים: (א) המצוה, שהיא רק מסירת נפש (מסור עצמך³⁷); (ב) הקידוש השם הבא אח"כ ע"פ פעולת הקב"ה (בעשיית הנס).

[אלא מזה שנאמרה מצות מסירת נפש ב, ונקדשתי" למדים, שהאדם צריך למסור עצמו באופן שיוכל להיות, ונקדשתי" (שהקב"ה יעשה לו נס), שהוא ע"י "מסור עצמו למות, שכל המוסר עצמו ע"מ הנס אין עושין לו נס", כדלקמן בפנים].

37 ע"פ המבואר בפנים יומתק עוד שינוי בין התור"כ ופרש"י: בתור"כ מתחיל (לאחרי הענין ד, מסור את עצמך וקדש שמי") מוכן אמרו כל המוסר עצמו כו', משא"כ בפרש"י – (מסור עצמך כו') וכשהוא מוסר עצמו ימסור כו', כי לפי התור"כ הענין ד, עושין לו נס" נוגע לגוף המצוה דקדוה"ש (כנ"ל בארוכה); משא"כ לפרש"י, הרי עצם המצוה הוא רק, מסור עצמך וקדש שמי" (הקדוה"ש המסירה עצמה), אלא שמהלשון, ונקדשתי" (ל' נפעל) למדים עוד ענין במצות קדוה"ש (ובפשטות אינו לעיכובא) – ד, וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו ע"מ למות".

ולהעיר מהלשון בפסיקתא זוהרתא כאן: ונקדשתי כו' מסור עצמך למיתתה להקדיש את שמי כו' מנאן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס כו' ושלא לעשות לו נס כו' שכך מצינו בתנ"י כו'.

מפרשים שהוא איסור ע"ד מחוק ומגדף את השם (וראה מו"ז ח"ג פמ"א שכלל מחזק השם בכלל מגדף) – ופי' זה שולל רש"י וכותב, לעבור על דברי מידיוק. היינו שרואי אזהרה בשייכות לכל המצוות (ועד"ז) הוא ברמב"ם הל' יסודות פ"ה י"ג. והכרוז של רש"י הוא מהכתוב שלפניו (כ.ב). לא וראה פרש"י, ושמתם מצותי ועשיתם אותם" שמדובר ע"ד כל המצוות.

* ולשון רש"י, וקדש שמי" (דמשמע שהאדם מקדש שמו ית' נתי' פעולתו) – י"ל שהוא לפי שצריך למסור עצמו באופן שיוכל להיות, ונקדשתי", כבפנים ההערה.

"מסור עצמך" של האדם, שצריך להיעשות באופן של "מסור עצמו על מנת למות":

ללא תוספת זו ניתן היה לחשוב, שכאשר יהודי מוסר נפשו, "על מנת הנס" (הוא מקווה ומסתמך על כך שהקדוש-ברוך-הוא יעשה נס ויצילהו) – אין נפגם כלל קידוש שם שמים "קדש שמי", כי כלפי חוץ אין ניכרת כוונתו, וכל הסובבים רואים רק את מעשהו, שהוא מוסר עצמו להריגה, והחסרון הוא רק בכך שהוא מקיים את המצוה שלא לשמה.

על כך אומרת התורה "ונקדשתי" – שגם קידוש שם שמים על ידי פעולת הקדוש-ברוך-הוא שייך למצות קידוש השם, ולכן "וכשהוא מוסר עצמו, ימסור עצמו על מנת למות (כי אם לאו, הוא מפריע, כביכול, לקדוש-ברוך-הוא לקדש את שמו על ידי נס, כי) שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס".

יוצא מכך, שההדגשה בפירוש רש"י היא להיפך מהמודגש בתורת כהנים: לפי תורת כהנים לומדים מ"ונקדשתי" שמצות קידוש השם כוללת את הידיעה ש"עושין לו נס", שהקדוש-ברוך-הוא יכול להצילו ועל ידי כך תהיה שלמות של "ונקדשתי". ואילו לפי רש"י לומדים מ"ונקדשתי" את ההיפך, שכוונת האדם צריכה להיות "על מנת למות", כדי לא "להפריע", כביכול, לאפשרות של "ונקדשתי" בגלוי ובמוחש.

ת. הבדל לשוני בין רש"י לבין תורת כהנים

לפי האמור לעיל יובן הבדל נוסף בין תורת כהנים לבין פירוש רש"י. בתורת כהנים נאמר "כל המוסר עצמו... ושלא לעשות לו נס", ואילו בפירוש רש"י הניסוח הוא שונה, "מסור עצמו על מנת למות":

לפי שיטת ה"תורת כהנים", שהאדם צריך להתכוון ולדעת שהקדוש-ברוך-הוא יכול לעשות נס ולהצילו, כדי שיווצר קידוש השם בשלמותו, יוצא, שמסירות נפשו אינה במטרה ובכוונה מושלמת של "על מנת למות"³⁸, אלא, שמצדו הוא מוכן ומוסר את עצמו אף כאשר

38 ראה הערה 25.